Latvijas Medicīnas vēsturnieku apvienības un muzeja darbības pārskats no 2005. gada 1. maija līdz 2007. gada 1. jūnijam

Maija Pozemkovska

2005. gada 1. jūnijā pēkšņi mūžībā aizgāja ilggadējais Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja direktors *Dr.med. Dr.h.c.* Kārlis Ēriks Arons. Pēc viņa nāves 2005. gada 11. oktobrī Ministru kabinetā tika apstiprināta jaunā Valsts aģentūras "Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs" direktore Edīte Bērziņa, kura muzejā strādā kopš 1983. gada.

Par Latvijas Medicīnas vēsturnieku apvienības prezidenti 2006. gada 2. martā tika ievēlēta Maija Pozemkovska, kas līdz šim bija apvienības sekretāre.

Paula Stradiņa balva 2006. gadā medicīnā tika piešķirta profesoram Andrejam Skaģeram par ieguldījumu Latvijas mutes, sejas un žokļu ķirurģijas attīstībā un jaunu tehnoloģiju ieviešanu klīnikā, bet 2007. gadā medicīnas vēsturē – *Dr. med.* Edvīnam Platkājim par pētījumiem Latvijas medicīnas vēsturē un tās tradīciju kopšanā, kā arī par Gaiļezera slimnīcas muzeja izveidošanu.

No 2006. gada 23. līdz 27. augustam Rīgā notika 13. Eiropas medicīnas zinātņu vēstures muzeju asociācijas kongress "Medicīnas muzeji un cilvēki ar īpašām vajadzībām". Rīgā viesojās vairāk nekā 20 valstu (Vācijas, Francijas, Lielbritānijas, Krievijas, ASV, Polijas, Zviedrijas, Rumānijas, Ukrainas, Portugāles u.c.) vadošie speciālisti medicīnas vēstures jomā. Četru dienu laikā tika nolasīti 13 dažādi referāti. Kongresa laikā tika pasniegta Paula Stradiņa balva Kristai Hābrihai (*Christa Habrich*) no Ingolštates (Vācija), kurai balva tika piešķirta 2005. gadā.

2006. gadā no 5. līdz 6. oktobrim Viļņā un Kauņā notika 22. Baltijas zinātņu vēstures konference, kurā piedalījās dalībnieki no vairākām valstīm. Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju pārstāvēja Maija Pozemkovska ar referātu par invaliditātes problēmām Latvijā pēc Pirmā pasaules kara (līdzautori Edīte Bērziņa un Juris Salaks).

Medicīnas vēsturnieki regulāri piedalās arī Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa universitātes un Rīgas Tehniskās universitātes ikgadējās zinātniskajās konferencēs.

2006. gada 17. martā Jēkaba Pīmaņa Anatomijas muzeja speciāliste Silvija Umbrāško aizstāvēja promocijas darbu "Skolēnu stājas un pēdas parametru vērtējums kā fiziskās attīstības rādītājs gadsimtu mijā", iegūstot medicīnas doktora zinātnisko grādu.

2006. gadā Paula Stradiņa balvas laureātam profesoram Anatolijam Bļugeram tika piešķirts Triju Zvaigžņu ordenis (IV šķira) un D. H. Grindeļa medaļa.

2005. gada 31. augustā Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā, ievadot 2005./2006. akadēmisko gadu, notika Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Iekšējā slimību katedras, Medicīnas vēstures institūta un Latvijas Medicīnas vēsturnieku asociācijas atklātā sēde, kurā pārrunāja medicīnas iestāžu nozīmi medicīniskās izglītības un tradīciju veidošanā. Profesors Aivars Lejnīeks klātesošos aicināja nelielā vēstures ekskursā "Nekas nerodas tukšā vietā", lai iepazīstinātu ar Iekšējā slimību katedras rašanās vēsturi, tradīcijām, pedagoģisko, zinātnisko un klīnisko darbu. Līdz 1995. gadam RSU bija četras dažādas iekšējā slimību terapijas katedras, kas tika apvienotas, izveidojot vienu Iekšējā slimību katedru, kura 2005. gadā atzīmēja 10 gadu jubileju.

2005. gada 20. oktobrī muzejā notika akadēmiskās apvienības *Austrums* rīkotā sabiedriskā diskusija "Cilvēka genoma pētīšana: Drauds cilvēku tiesībām? Pārkāpums pret Radītāju?", kurā ar priekšlasījumiem uzstājās biologs Juris Šteinbergs, ārsts Valdis Pīrāgs, mācītājs Juris Cālītis, juriste Agita Kovaļevska un biokīmiķis Elmārs Grēns.

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā 2005. gada 15. novembrī notika publiska lekcija "Medicīna kā māksla vai uz pierādījumiem balstīta zinātne?", ko lasīja profesors Aivars Lejnīeks. Šādas publiskas lekcijas muzejā notiek sadarbībā ar Medicīnas vēsturnieku apvienību un ir jau tradicionālas. Lekcijas mērķis – izglītot sabiedrību, radot priekšstatu par medicīnu kā zinātnes nozari ar senu vēsturi, kā arī tuvināt sabiedrību un medicīnu, veicinot savstarpēju izpratni.

2005. gada Ziemassvētku priekšvakarā, 23. decembrī, muzejā Etnomedicīnas nodaļā ar sponsoru atbalstu tika atklāta jauna moderna vitrīna ar jauniegūtiem Āfrikas rituāliem priekšmetiem.

Starptautiskajā muzeju dienā, 2006. gada 18. maijā, Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, pateicoties ārsta un mecenāta Jāņa Birka atbalstam, saņēma jauku dāvanu un jaunu eksponātu – bizamābolu. Ar Šveices valsts muzeja laipnu atļauju rotkaļa Jāņa Mikāna vadībā tika izgatavota bizamābola kopija, kas tagad ir apskatāma muzeja Viduslaiku medicīnas pastāvīgajā ekspozīcijā. Mēra laikā, gan nezinot īsto slimības cēloni, bizamābolu, pildītu ar muskusu un citām ēteriskām vielām, izmantoja slimības profilaksei un ārstēšanai arī Rīgā.

2006. gada 3. novembrī skvērā pie Gaiļezera slimnīcas atklāja pieminekli izcilajam pasaules zinātniekam, filozofam, dzejniekam un ārstam Abu Ali Ībn Sīnam, kuru Eiropā pazīst ar Avicennas vārdu. Pieminekļa atklāšanā piedalījās Taškentas vicemērs Bahtijars Tahirovs un Avicennas fonda viceprezidente Surajo Karimova. Piemineklis ir Taškentas pilsētas dāvana Rīgai; tā autors ir Ravšans Mirtadžijevs.

Pēcpusdienā Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā notika Avicennas darbībai veltīta konference, ko rīkoja Uzbekijas Republikas vēstniecība Latvijā.

2006. gada 16. novembrī Latvijas Universitātē notika ārstam Ilmāram Lazovskim (1931–2003) veltīts sarīkojums “Profesors Ilmārs Lazovskis un mākslas pasaule”, atceroties viņa 75. dzimšanas dienu. Ilmārs Lazovskis bija aktīvs Latvijas Medicīnas vēsturnieku apvienības biedrs.

2007. gada februārī Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju apmeklēja ievērojamā Krievijas politiķa Jevgeņija Primakova kundze ārste Irina Primakova, kā arī muzejā viesojās izcilā Latvijas medicīnas vēsturnieka Izidora Brensona (1854–1928) mazmazmeita – literatūrzinātniece Ņina Kosmane no ASV.

Ievadot muzeja 50 gadu jubileju, ko plašāk atzīmēs rudenī, 2007. gada 9. martā muzejā notika Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja 50 gadu jubilejas markas pirmās dienas zīmogošana. Tika izlaista arī speciāla muzeja jubilejai veltīta aplokšne. Pastmarku izdeva “Latvijas Pasts”, tās nomināls ir 22 santīmi. Pastmarkas un aplokšnes māksliniece ir Arta Ozola-Jaunarāja.

2007. gada 18. maijā Jēkaba Prīmaņa Anatomijas muzejā notika Jēkaba Prīmaņa balvas pasniegšana prof. Raisai Deņisovai, ārstam Staņislavam Lubānam un Dr.h.c. Kārlim Ērikam Aronam (pēc nāves).

2007. gada 24. maijā, prof. Jāņa Slaidiņa (1916–2000) dzimšanas dienā slimnīcā “Gailezers” notika E. Platkāja un A. Vīksnas grāmatas “Ārsta virsvalkā ar karavīra stāju” svinīgā atklāšana. Slimnīcas muzejā bija apskatāma arī piemiņas izstāde veltīta prof. J. Slaidiņam.

Miruši Latvijas Medicīnas vēsturnieku apvienības biedri un atbalstītāji: 2005. gada 27. aprīlī – Dr.med. Gaida Liepiņa (dz. 1914); 2005. gada 1. jūnijā – Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja direktors, Paula Stradiņa balvas laureāts Dr.med. Dr.h.c. Kārlis Ēriks Arons (dz. 1933); 2005. gada 8. septembrī – LĀB godabiedrs, Jēkaba Prīmaņa balvas laureāts Kārlis Arājs (dz. 1915); 2005. gada 8. novembrī – medicīnas vēsturnieks Dr.med. Arkādijs Hazanovs (dz. 1913); 2006. gada 23. februārī – profesora Miķeļa Veidemaņa meita Biruta Liepiņa (dz. 1930); 2006. gada 10. novembrī muzeja ilggadējā darbiniece, farmaceite Mirdza Cimbuļe (dz. 1926); 2007. gada 21. jūlijā – Paula Stradiņa balvas laureāts akadēmiķis Anatolijs Bļugers (dz. 1926)

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja hroniku var skatīt muzeja mājaslapā www.mvm.lv (ziņu arhīvā).

Svarīgākās publikācijas

Acta Medico-Historica Rigensia. VII (XXVI) sēj. Rīga : 2005. 445 lpp.

Dālmane A. u.c. *Cilvēka embriogēnēze*. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2006. 248 lpp.

Vīksna A. *Latgales ārsti un ārstniecība. 1772–1918*. Rīga : LU, 2004. 212 lpp.

Ar dzīvības zvaigzni: Rīgas Ātrās medicīniskās palīdzības stacijas simtgadei.

Sast. A. Vīksna. Rīga : 2004. 352 lpp.

- Izidors Brensons (1854–1928)*. Biobibliogrāfiskais rādītājs. Sast. A. Vīksna. Rīga : 2004. 64 lpp.
- Latvijas Jūras medicīnas centrs 60*. Sast. M. Aizsilniece, A. Vīksna. Rīga : 2004. 63 lpp.
- Zinātņu vēsture un muzejniecība*. LU Raksti, 661. sēj. Sast. A. Vīksna. Rīga : 2004. 194 lpp.
- Vīksna A. *Latvijas medicīnas jubilejas 2006*. Rīga : MIC, 2005. 30 lpp.
- Vīksna A. *Latvijas Republikas medicīnas un farmācijas zinātnieki: 1992–2005*. Rādītājs. Rīga : LU, 2005. 37 lpp.
- Lazovskis I. *Kamēr vēl*. Publicistikas izlase. Sast. A. Vīksna. Rīga : Nacionālais apgāds, 2005. 448 lpp.
- Zinātņu vēsture un muzejniecība*. LU Raksti, 684. sēj. Sast. A. Vīksna. Rīga : LU, 2005. 190 lpp.
- Vīrs vietā: Atmiņu grāmata par Ilmāru Lazovski*. Red. kol. E. Lazovska, M. Grudule, A. Vīksna u.c. Rīga : Nacionālais apgāds, 2005. 288 lpp.
- Vīksna A. *Latvijas medicīnas jubilejas 2007*. Rīga : MIC, 2006. 30 lpp.
- Vai tad Tu arī biji mūsu kursā?* A. Vīksna. 7. izd. Rīga : 2006. 38 lpp.
- Galvenais fiziātrs*. Sast. A. Vīksna. Rīga : 2006. 77 lpp.
- Katram sava zvaigzne: Atmiņu grāmata par profesoru Vili Purmali*. Sast. A. Vīksna. Rīga : 2006. 273 lpp.
- Zinātņu vēsture un muzejniecība*. LU Raksti, 693. sēj. Sast. A. Vīksna. Rīga : 2006. 267 lpp.
- Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas raksti: Veltījums profesoram Ilmāram Lazovskim*. Sast. A. Vīksna. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2006. 123 lpp.
- Platkājis E., Vīksna A. *Ārsta virsvalkā ar karavīra stāju*. Rīga : 2007. 226 lpp.

Report on the Activities of the Latvian Association of Medical Historians and of the Pauls Stradiņš Museum of the History of Medicine May 1, 2005 - June 1, 2007

By Maija Pozemkovska

After the sudden death of Dr Kārlis Ēriks Arons, long-time director of the Pauls Stradiņš Museum of the History of Medicine, Edīte Bērziņa, an employee of the museum since 1983, became the new director of the institution on October 11, 2005, upon being appointed to the post by the Cabinet of Ministers.

Maija Pozemkovska was elected president of the Latvian Association of Medical Historians on March 2, 2006.

The Pauls Stradiņš Prize was awarded in 2006 to Professor Andrejs Skagers for his work in the field of medicine, while in 2007 it was received by Dr Edvīns Platkājis for his work in the history of medicine.

The 13th congress of the European Association of Museums of the History of Medicine was held in Rīga from August 23–27, 2006. The basic subject of discussion was the relationship between medical museums and people with special needs. Delegates from 20 countries were on hand.

Maija Pozemkovska, Dr. med.

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs

Antonijas iela 1, Rīga, LV-1360, Latvija

maija.pozemkovska@mvm.lv